Izvađeno iz:
Rječnik biblijske teologije, Xavier Leon-Dufour, Kršćanska sadašnjost, Zagreb,1993.

U rječniku se koriste biblijski citati (samo kratice iz pokoncilske Biblje u izdanju Kršćanske sadašnjosti).

Biblijski tekstovi preuzeti su iz internetskog izdanja Velike biblijske konkordancije: http://www.intratext.com/IXT/SCR0002/_P1.HTM

Tekst iz rječnika je napisan **podebljanim ili masnim slovima.**

U rječniku i u Bibliji se koristi ime Jahve koje je ovdje zamijenjeno imenom Gospodin.

Antikristov sluga Bergoglio (slika generirana na images.ai)

(1 Iv 2,18)
(18) Djeco, posljednji je čas! I, kako ste čuli, dolazi Antikrist. I sad su se već mnogi antikristi pojavili. Odatle znamo da je posljednji čas.

ANTIKRIST

Izraz Antikrist (doslovno: "protu-Krist") javlja se samo u 1 Iv 2,18.22; 4,3; 2 Iv 7.

(1 Iv 2,18.22)
(18) Djeco, posljednji je čas! I, kako ste čuli, dolazi Antikrist. I sad su se već mnogi antikristi pojavili. Odatle znamo da je posljednji čas.
(22) Tko je lažac, ako ne onaj koji tvrdi da Isus nije Krist? Antikrist je onaj

(1 Iv 4,3)
(3) A nijedan duh koji ne ispovijeda takva Isusa, nije od Boga: on je Antikristov, a za nj ste čuli da dolazi i sad je već na svijetu.

(2 Iv 7)
(7) Jer iziđoše na svijet mnogi zavodnici koji ne ispovijedaju Isusa Krista koji dolazi u tijelu. To je zavodnik i Antikrist.

Ali na tu istu stvarnost, ili njoj sličnu, misli se u raznim apokaliptičnim tekstovima Novog zavjeta: Mk 13,14//; 2 Sol 2,3-12; Otk 13,4-18.

(Mk 13,14)
(14) "I kad vidite da *grozota pustoši* stoluje gdje joj nije mjesto - tko čita, neka razumije - koji se tada zateknu u Judeji, neka bježe u gore!

(Mt 24,15-18)
(15) "Kada dakle vidite da *grozota pustoši,* po proroštvu Daniela proroka, stoluje *na svetome mjestu* - tko čita, neka razumije: (16) koji se tada zateknu u Judeji, neka bježe u gore; (17) tko bude na krovu, neka ne silazi uzeti što iz kuće; (18) i tko bude u polju, neka se *ne okreće natrag* da uzme haljinu!"

(2 Sol 2,3-12)
(3) Neka vas nitko ne zavede ni na koji način. Jer ako prije ne dođe onaj otpad i ne otkrije se Čovjek bezakonja, Sin propasti, (4) Protivnik, *onaj koji uzdiže sebe* protiv svega što se zove *Bog* ili svetinja, dotle da i *u Božji* hram zasjedne gradeći se *Bogom*... (5) Ne sjećate li se, to sam vam govorio dok sam još bio među vama? (6) I sada znate što ga zadržava da bi se pojavio tek u svoje vrijeme. (7) Doista, otajstvo bezakonja već je na djelu, samo ima tko da ga sada zadržava dok ne bude uklonjen. (8) Tada će se otkriti Bezakonik. Njega će Gospodin Isus *pogubiti dahom usta* i uništiti pojavkom Dolaska svoga - (9) njega koji djelovanjem Sotoninim dolazi sa svom silom, lažnim znamenjima i čudesima (10) i sa svim nepravednim zavaravanjem onih koji propadaju poradi toga što ne prihvatiše ljubavi prema istini da bi se spasili. (11) I zato im Bog šalje djelovanje zavodničko da povjeruju laži (12) te budu osuđeni svi koji nisu povjerovali istini, nego su se odlučili za nepravednost.

(Otk 13,4-18)
(4) i svi se pokloniše Zmaju koji dade takvu vlast Zvijeri. Pokloniše se i Zvijeri govoreći: "Tko je kao Zvijer! Tko bi smio ratovati s njom?" (5) I dana su joj *usta da govori drskosti i hule* i dana joj je vlast da to čini četrdeset i dva mjeseca. (6) I ona otvori usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike. (7) I dano joj je *da se zarati sa svecima i da ih pobijedi. Dana joj je vlast* nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom: (8) da joj se poklone svi pozemljari, oni kojima ime nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca, od postanka svijeta. (9) Tko ima uho,

nek posluša! (10) *Je li tko za progonstvo, u progonstvo* će ići! *Je li tko za mač,* da bude pogubljen, *mačem* će biti pogubljen! U tom je postojanost i vjera svetih. (11) I vidjeh: druga jedna Zvijer uzlazi iz zemlje, ima dva roga poput jaganjca, a govori kao Zmaj. (12) Vrši svu vlast one prve Zvijeri, u njenoj nazočnosti. Prisiljava zemlju i sve pozemljare da se poklone prvoj Zvijeri kojoj ono zacijeli smrtna rana. (13) Čini znamenja velika: i oganj spušta s neba na zemlju naočigled ljudi. (14) Tako zavodi pozemljare znamenjima koja joj je dano činiti u nazočnosti Zvijeri: svjetuje pozemljarima da načine kip Zvijeri koja bijaše udarena mačem, ali preživje. (15) I dano joj je udahnuti život kipu Zvijeri te kip Zvijeri progovori i poubija sve koji se god ne klanjaju kipu Zvijeri. (16) Ona postiže da se svima - malima i velikima, bogatima i ubogima, slobodnjacima i robovima - udari žig na desnicu ili na čelo, (17) i da nitko ne mogne kupovati ili prodavati osim onog koji nosi žig s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina. (18) U ovome je mudrost: u koga je uma, nek odgoneta broj Zvijeri. Broj je to jednog čovjeka, a broj mu je šest stotina šezdeset i šest.

Ali kako se uklapa u stanovit dualistički okvir koji je posvjedočen u Starom zavjetu, to joj prvo, valja ondje potražiti nesavršeno, ali već duboko dojmljivo očitovanje.

STARI ZAVJET

Već u Starom zavjetu vidimo da se Božja djelatnost ovdje na zemlji sukobljuje s neprijateljskim silama, koje, već prema prilikama, poprimaju dosta raznolik izgled

1) Bogatstvo religioznih znamenja starog Istoka namrlo je objavi pjesnički prikaz stvaranja u obliku borbe između Boga stvaraoca i sila kaosa, čudovišnih Nemani kao oličenja neukroćene snage Mora (Iz 51,9 sl; Ps 74,13 sl; 89,10 sl).

(Iz 51,9 sl)
(9) Probudi se! Probudi se! Opaši se snagom, mišice Gospodnja! Probudi se, kao u dane davne, za drevnih naraštaja. Nisi li ti rasjekla Rahaba i probola Zmaja? (10) Nisi li ti isušila more, vodu velikog bezdana, i od dubine morske put načinila da njime prolaze otkupljeni?

(Ps 74,13 sl)
(13) Ti svojom silom rasječe more, smrska glave nakazama u vodi. (14) Ti si Levijatanu glave zdrobio, dao ga za hranu nemanima morskim.

(Ps 89,10 sl)
(10) Ti zapovijedaš bučnome moru, obuzdavaš silu valova njegovih; (11) ti sasječe Rahaba i zgazi, snažnom mišicom rasu dušmane svoje.

Taj mitski jezik, očišćen od svojih mnogobožačkih primjesa, služi da bi se predočila "posljednja vremena" kao Gospodnja borba protiv Zmije (Iz 27,1).

(Iz 27,1)
U onaj dan kaznit će Gospodin mačem ljutim, velikim i jakim Levijatana, zmiju hitru, Levijatana, zmiju vijugavu, i ubit će zmaja morskoga.

Vjerojatno se on krije i u pozadini izvorne drame u raju; u Postanku protivnik Božje namisli doista uzima mitski oblik Zmije (Post 3). Tako se lik Satana kroz znamenje pojavljuje na oboma krajevima ekonomije spasenja; on je protivnik Božji u najjačem smislu.

(Post 3)
Zmija bijaše lukavija od sve zvjeradi što je stvori Gospodin, Bog. Ona reče ženi: "Zar vam je Bog rekao da ne smijete jesti ni s jednog drveta u vrtu?" (2) Žena odgovori zmiji: "Plodove sa stabala u vrtu smijemo jesti. (3) Samo za plod stabla što je nasred vrta rekao je Bog: 'Da ga niste jeli! I ne dirajte u nj, da ne umrete!'" (4) Nato će zmija ženi: "Ne, nećete umrijeti! (5) Nego, zna Bog: onog dana kad budete s njega jeli, otvorit će vam se oči, i vi ćete biti kao bogovi koji razlučuju dobro i zlo." (6) Vidje žena da je stablo dobro za jelo, za oči zamamljivo, a za mudrost poželjno: ubere ploda njegova i pojede. Dade i svom mužu, koji bijaše s njom, pa je i on jeo. (7) Tada se obadvoma otvore oči i upoznaju da su goli. Spletu smokova lišća i naprave sebi pregače. (8) Uto čuju korak Gospodina, Boga, koji je šetao vrtom za dnevnog povjetarca. I sakriju se - čovjek i njegova žena - pred Gospodinom, Bogom, među stabla u vrtu. (9) Gospodin, Bog, zovne čovjeka: "Gdje si?" - reče mu. (10) On odgovori: "Čuo sam tvoj korak po vrtu; pobojah se jer sam go, pa se sakrih." (11) Nato mu reče: "Tko ti kaza da si go? Ti si, dakle, jeo sa stabla s kojega sam ti zabranio jesti?" (12) Čovjek odgovori: "Žena koju si stavio uza me - ona mi je dala sa stabla pa sam jeo." (13) Gospodin, Bog, reče ženi: "Što si to učinila?" "Zmija me prevarila pa sam jela", odgovori žena. (14) Nato Gospodin, Bog, reče zmiji: "Kad si to učinila, prokleta bila među svim životinjama i svom zvjeradi divljom! Po trbuhu svome puzat ćeš i zemlju jesti sveg života svog! (15) Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvojeg i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu." (16) A ženi reče: "Trudnoći tvojoj muke ću umnožit, u mukama djecu ćeš rađati. Žudnja će te mužu tjerati, a on će gospodariti nad tobom." (17) A čovjeku reče: "Jer si poslušao glas svoje žene te jeo sa stabla s kojega sam ti zabranio jesti rekavši: S njega da nisi jeo! - evo: Zemlja neka je zbog tebe prokleta: s trudom ćeš se od nje hraniti svega vijeka svog! (18) Rađat će ti trnjem i korovom, a hranit ćeš se poljskim raslinjem. (19) U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti dokle se u zemlju ne vratiš: tÓa iz zemlje uzet si bio - prah si, u prah ćeš se i vratiti." (20) Svojoj ženi čovjek nadjene ime Eva, jer je majka svima živima. (21) I načini Gospodin, Bog, čovjeku i njegovoj ženi odjeću od krzna pa ih odjenu. (22) Zatim reče Bog: "Evo, čovjek postade kao jedan od nas - znajući dobro i zlo! Da ne bi sada pružio ruku, ubrao sa stabla života pa pojeo i živio navijeke!" (23) Zato ga Gospodin, Bog, istjera iz vrta edenskoga da obrađuje zemlju iz koje je i uzet. (24) Istjera, dakle, čovjeka i nastani ga istočno od vrta edenskog, pa postavi kerubine i plameni mač koji se svjetlucao - da straže nad stazom koja vodi k stablu života.

2) Međutim, u povijesnom okviru, u svom djelovanju ovdje na zemlji, Satan se služi ljudskim snagama. Neprijatelji Božjeg naroda Božji su protivnici, kad postavljaju prepreke njegovu providnosnom naumu. To čini Egipat u vrijeme Izlaska; takvi su i moćnici Asura i Babilona: oni tlače Izrael i klanjaju se lažnim bogovima nastojeći da prošire njihovu duhovnu vlast ovdje na zemlji; tako, najzad, čine svi poganski kraljevi koje njihova svetogrdna neumjerenost nagoni da se izjednačuju s Bogom (Ez 28,2 sl; Iz 14,13).

(Ez 28,2 sl)
(2) "Sine čovječji, kaži knezu tirskome: 'Ovako govori Gospodin Gospod: Tvoje se srce uzoholi, ti reče: 'Ja sam bog! Na božjem prijestolju sjedim u srcu morskom.' Iako čovjek, a ne Bog, ti srce svoje izjednači s Božjim. (3) Bješe, eto, od Daniela mudriji, nijedna ti tajna ne bje skrivena!

(Iz 14,13)
(13) U svom si srcu govorio: 'Uspet ću se na nebesa, povrh zvijezda Božjih prijesto ću sebi dići. Na zbornoj ću stolovati gori na krajnom sjeveru.

U povijesti je, dakle, prisutno neprekidno suočavanje između Gospodina i ovih povijesnih snaga, u očekivanju konačnog suočenja kad će "Gog, kralj u Magogu", biti zauvijek poražen (Ez 38-39); poslije toga doći će eshatološko spasenje.

(Ez 38-39)
I dođe mi riječ Gospodnja: (2) "Sine čovječji, okreni lice ka Gogu, u zemlji Magogu, velikom knezu Mešeka i Tubala, prorokuj protiv njega. (3) Reci: 'Ovako govori Gospod: Evo me na te, Gože, veliki kneže Mešeka i Tubala! (4) Namamit ću te i metnut ću ti žvale u čeljusti, izvest ću tebe i svu tvoju vojsku - konje i konjanike, silno mnoštvo u potpunoj opremi - sve u oklopima i sa štitovima, sve vične maču. (5) S njima je i Perzija, Etiopija i Put - svi sa štitovima i pod kacigama; (6) zatim Gomer i sve čete njegove, Bet Togarma s krajnjega sjevera i sve čete njezine - silan narod s tobom! (7) Dobro se spremi ti i sve mnoštvo što se oko tebe skupilo i stani mu na čelo! (8) Poslije mnogo dana dobit ćeš zapovijed; poslije mnogo godina navalit ćeš na zemlju, izbavljenu od mača i skupljenu iz mojih naroda, na gore Izraelove, nekoć zadugo puste: otkako ih izvedoh iz naroda, svi spokojno žive. (9) Dići ćeš se, doći kao nevrijeme, kao oblak što prekrije zemlju, ti i tvoje čete, a s vama sila naroda!' (10) Ovako govori Gospod: 'U onaj će ti se dan misli rojiti u srcu i skovat ćeš zao naum. (11) Reći ćeš: 'Hajde da se dignem na zemlju nebranjenu, da navalim na miran narod koji spokojno živi bez zidina i bez prijevornica i bez vrata: (12) pa da se plijena naplijenim i pljačke napljačkam - da ruku stavim na razvaline opet napučene i na narod iz naroda sakupljen, koji se bavi stadima i imanjem i živi u središtu zemlje.' (13) Šeba, Dedan i trgovci taršiški i svi njihovi lavići pitat će te: 'Zar zato dolaziš plijeniti? I zar si radi pljačke toliku gomilu skupio da odneseš srebro i zlato, da otmeš stoku i imanje i da se plijena velikoga naplijeniš?' (14) Zato prorokuj, sine čovječji, i reci Gogu: 'Ovako govori Gospod: U onaj dan kad narod moj izraelski bude spokojno živio, ti ćeš se podići! (15) Doći ćeš iz svoga sjedišta, s krajnjega sjevera, ti i s tobom mnogo naroda, sve samih konjanika, silno mnoštvo, golema vojska. (16) Navalit ćeš na Izraela, narod moj, kao oblak kad pokrije zemlju. U posljednje dane dovest ću te na svoju zemlju da me narodi upoznaju, kad na tebi, Gože, njima naočigled, pokažem svetost svoju.' (17) Ovako govori Gospod: 'Nisi li ti onaj o kome sam govorio, u davne dane, preko slugu svojih, proroka Izraelovih, koji u ono vrijeme prorokovaše da ću te na njih dovesti? (18) U onaj dan kad Gog navali na zemlju Izraelovu - riječ je Gospoda - gnjev će mi iz nosa planuti. (19) U ljubomori svojoj i u ognju jarosti svoje odlučih: U onaj dan bit će silan potres u zemlji Izraelovoj. (20) I trest će se poda mnom ribe morske i ptice nebeske, poljske zvijeri i gmazovi što gmižu po zemlji i svi ljudi što žive na njoj. Planine će se razvaliti, vrleti popadati i sve se zidine porušiti! (21) I po svim svojim gorama pozvat ću na njega mač - riječ je Gospoda - s mačem će se brat na brata dići! (22) Sudit ću mu kugom i krvlju. I spustit ću silan pljusak, i kamenje tuče, oganj i sumpor na nj, na njegove čete i na mnogi narod koji bude s njime. (23) I uzveličat ću se, posvetiti i objaviti pred svim narodima, i znat će da sam ja Gospodin.' #39 Sine čovječji, prorokuj protiv Goga i reci: 'Ovako govori Gospod: Evo me na te, Gože, veliki kneže Mešeka i Tubala! (2) Namamit ću te i povesti, podići te s krajnjega sjevera i dovesti na gore Izraelove. (3) Izbit ću ti luk iz lijeve ruke i prosuti strijele iz tvoje desnice. (4) Na gorama ćeš Izraelovim pasti, ti i sve tvoje čete i narodi koji budu s tobom: pticama grabljivicama, svemu krilatom, i zvijerima dadoh te za hranu. (5) Na otvorenom ćeš polju pasti, jer ja tako rekoh - riječ je Gospoda. (6) Poslat ću oganj na Magog i na sve koji spokojno žive na otocima - i znat će da sam ja Gospodin. (7) A svoje sveto ime objavit ću posred naroda svoga izraelskoga i neću dati da se više oskvrnjuje moje sveto ime! I znat će svi narodi da sam ja, Gospodin, Svetac Izraelov. (8) Evo dolazi i biva - riječ je Gospoda! To je dan o kojem sam govorio! (9) Izići će stanovnici izraelskih gradova, naložiti vatru i spaliti oružje, štitove, štitiće, lukove i strelice, koplja i sulice - ložit će njima vatru sedam godina. (10) Neće nositi drva iz polja ni sjeći u šumama, nego će vatru oružjem ložiti. I oplijenit će one koji su njih plijenili, opljačkati one koji su njih pljačkali - riječ je Gospoda. (11) U onaj ću dan dati Gogu za grob glasovito mjesto u Izraelu: dolinu Abarim, istočno od Mora, koja zatvara put prolaznicima; ondje će pokopati Goga i sve njegovo mnoštvo. I dolina će se prozvati Hamon-Gog. (12) I ukopavat će ih dom Izraelov, sedam mjeseci, da očisti svu zemlju; (13) pokapat će ih sav narod zemlje. I bit će im slavan dan u koji se proslavim, riječ je Gospoda. (14) Izabrat će ljude da neprestano prolaze zemljom pa da s prolaznicima pokapaju one koji preostaše po zemlji, da

je tako očiste. (15) I kad koji, prolazeći zemljom, vidi ljudske kosti, podignut će kraj njih nadgrobnik dok ih grobari ne ukopaju u dolini Hamon-Gog. (16) Hamona je ime i gradu. I tako će očistiti zemlju. (17) Sine čovječji, ovako govori Gospod: Reci pticama, svemu krilatom i svemu zvijerju: skupite se i dođite! Saberite se odasvud na žrtvu moju koju koljem za vas, na veliku gozbu po izraelskim gorama, da se najedete mesa i napijete krvi. (18) Najedite se mesa od junaka i napijte se krvi zemaljskih knezova, ovnova, janjaca, jaraca, junaca, ugojene stoke bašanske! (19) Najedite se do sita pretiline i napijte se krvi mojih klanica koje sam vam naklao. (20) Nasitite se za mojim stolom konja i konjanika, junaka i ratnika!' - riječ je Gospoda. (21) 'Tako ću se proslaviti među narodima, i svi će narodi vidjeti sud koji ću izvršiti i ruku što ću je na njih podići. (22) Znat će dom Izraelov da sam ja, Gospodin, Bog njihov - od toga dana zauvijek. (23) I znat će narodi da dom Izraelov bijaše odveden u ropstvo zbog svojih nedjela: iznevjerio mi se, pa sakrih lice svoje od njih i predadoh ih njihovim neprijateljima u ruke da od mača poginu. (24) Postupih s njima po nečistoći njihovoj i nedjelima te sakrih lice svoje od njih.' (25) Stoga ovako govori Gospod: 'Sad ću vratiti roblje Jakovljevo i pomilovati sav dom Izraelov - ljubomoran na ime svoje sveto, (26) oprostit ću im svu sramotu i nevjeru kojom mi se iznevjeriše dok još spokojno življahu u zemlji i nikoga ne bijaše da ih straši. (27) A kad ih dovedem iz naroda i skupim iz zemalja dušmanskih i na njima, naočigled mnogih naroda, svetost svoju pokažem, (28) znat će da sam ja Gospodin, Bog njihov, koji ih u izgnanstvo među narode odvedoh i koji ih opet skupljam u njihovu zemlju, ne ostavivši ondje nijednoga od njih. (29) I nikada više neću kriti lica od njih, jer ću duh svoj izliti na dom Izraelov' - riječ je Gospoda."

3) Antioh Epifan bio je neprijatelj Izraela i ujedno progonitelj pravih klanjalaca Bogu; njegova djelatnost omogućuje Danielovoj knjizi da spoji oba prethodna načina prikazivanja. Antioh je bezbožnik koji hoće biti mjesto Boga (Dn 11,36) i koji svetom mjestu donosi grozotu pustoši (9,27).

(Dn 11,36)
(36) Kralj će raditi što god mu se prohtije, uznoseći i uzdižući sebe iznad svih bogova: protiv Boga nad bogovima govorit će hule i uspijevat će dok se gnjev ne navrši - jer ono što je određeno, to će se ispuniti.

(Dn 9,27)
(27) I sklopit će savez s mnogima za jednu sedmicu: a u polovici sedmice prestat će žrtva i prinos: na vrhu Hrama bit će grozota pustoši sve do svršetka, dok se određeno pustošenje ne obori na pustošnika."

On je također onaj jedanaesti rog što izbija na četvrtoj Nemani sa sotonskim licem (7,8).

(Dn 7,8)
(8) Promatrah joj rogove, i gle: među njima poraste jedan mali rog; i pred tim se rogom iščupaše tri prijašnja roga. I gle, na tome rogu oči kao oči čovječje i usta koja govorahu velike hule.

Njegova, dakle, osuda i uništenje prethode uspostavi Božjeg kraljevstva (7,11-27; 11,40-12,2).

(Dn 7,11-27)
(11) Ja gledah tada, zbog buke velikih hula što ih govoraše rog, i dok gledah, neman bi ubijena, njezino tijelo raskomadano i predano ognju. (12) Ostalim nemanima vlast bi oduzeta, ali im duljina života bi na jedno vrijeme i rok. (13) Gledah u noćnim viđenjima i gle, na oblacima nebeskim dolazi kao Sin čovječji. On se približi Pradavnome i dovedu ga k njemu. (14) Njemu bi predana vlast, čast i kraljevstvo, da mu služe svi narodi, plemena i jezici. Vlast njegova vlast je vječna i

nikada neće proći, kraljevstvo njegovo neće propasti. (15) Meni, Danielu, smete se zbog toga sav duh, viđenja mi se vrzoše glavom, svega me prestraviše. (16) Pristupih jednome od onih koji stajahu ondje i zamolih ga da mi rekne istinu o svemu tome. On mi odgovori i kaza mi značenje: (17) "One četiri goleme nemani jesu četiri kralja koji će se dići na zemlji. (18) Ali će od njih kraljevstvo preuzeti Sveci Svevišnjega i oni će ga posjedovati za vijeke vjekova." (19) Zaželjeh tada saznati istinu o četvrtoj nemani, onoj koja se razlikovaše od svih drugih, bila izvanredno strašna, imala gvozdene zube i mjedene pandže i koja je žderala i mrvila i nogama gazila što preostajaše; (20) i o deset rogova što bijahu na njezinoj glavi, i o drugom rogu koji poraste dok tri prva otpadoše - o rogu koji imaše oči i usta što govorahu velike hule i koji bijaše veći nego drugi rogovi. (21) I gledao sam kako ovaj rog ratuje protiv Svetaca te ih nadvladava, (22) dok ne dođe Pradavni, koji dosudi pravdu Svecima Svevišnjega, i dok ne dođe vrijeme kad Sveci zaposjedoše kraljevstvo. (23) On reče: "Četvrta neman bit će četvrto kraljevstvo na zemlji, različito od svih kraljevstava. Progutat će svu zemlju, zgazit' je i smrviti. (24) A deset rogova: Od ovoga kraljevstva nastat će deset kraljeva, a iza njih će se podići jedan drugi različit od onih prvih - i oborit će tri kralja. (25) On će huliti na Svevišnjega, zatirati Svece Svevišnjega; pomišljat će da promijeni blagdane i Zakon, i Sveci će biti predani u njegove ruke na jedno vrijeme i dva vremena i polovinu vremena. (26) Tada će sjesti Sud, vlast mu oduzeti, razoriti, sasvim uništiti. (27) A kraljevstvo, vlast i veličanstvo pod svim nebesima dat će se puku Svetaca Svevišnjega. Kraljevstvo njegovo kraljevstvo je vječno, i sve vlasti služit će mu i pokoravati se njemu."

(Dn 11,40-12,2)
(40) U vrijeme svršetka kralj će se Juga zaratiti s njime; kralj će Sjevera navaliti na nj svojim kolima, svojim konjanicima i svojim mnogim brodovima. Provalit će u zemlje i proći njima poput poplave. (41) Prodrijet će u Divotu i mnogi će pasti. Njegovim će rukama izmaći Edom i Moab i glavnina sinova Amonovih. (42) Pružit će svoju ruku za zemljama: Egipat mu neće izmaći. (43) On će se domoći zlatnog i srebrnog blaga i svih dragocjenosti Egipta. Pratit će ga Libijci i Etiopljani. (44) Ali će ga uznemiriti vijesti s istoka i sa sjevera te će poći vrlo gnjevan da uništi i zatre mnoštvo. (45) Postavit će svoje dvorske šatore između mora i Svete gore Divote. Ali će i njemu doći kraj, i nitko mu neće pomoći.
#12 U ono će vrijeme ustati Mihael, veliki knez koji štiti sinove tvog naroda. Bit će to vrijeme tjeskobe kakve ne bijaše otkako je ljudi pa do toga vremena. U ono vrijeme tvoj će se narod spasiti - svi koji se nađu zapisani u Knjizi. (2) Tada će se probuditi mnogi koji snivaju u prahu zemljinu; jedni za vječni život, drugi za sramotu, za vječnu gadost.

NOVI ZAVJET

Takvo je eshatološko gledanje što ga preuzima naučavanje Novog zavjeta, ali s jednom razlikom: Božje je kraljevstvo već počelo u Isusovoj osobi. Stoga protu-Bog Starog zavjeta postaje protu-Krist; on je već na djelu pomoću svojih ortaka, prije nego se otvoreno pokaže u borbi na kraju vremena, kad će biti konačno pobijeđen.

1) Već u otkrivenjima sinoptika Isus najavljuje "veliku nevolju" kao uvod u dolazak Sina Čovječjega u slavi, zajedno s pojavom "lažnih Krista", tih zavodnika koji vuku ljude u otpad (Mk 13,5 sl. 21 sl; Mt 24,11//).

(Mk 13,5 sl)
(5) Tada im Isus poče govoriti: "Pazite da vas tko ne zavede. (6) Mnogi će doći u moje ime i govoriti: *Ja sam!* I mnoge će zavesti.

(Mk 13,21 sl)
(21) Ako vam tada tko rekne: 'Evo Krista ovdje! Eno ondje!' - ne vjerujte. (22) Ustat će doista lažni kristi i *lažni proroci* i tvorit će *znamenja i čudesa* da, bude li moguće, zavedu izabrane.

(Mt 24,11)
(11) Ustat će mnogi lažni proroci i mnoge zavesti.

(Mk 13,5-6)
(5) Tada im Isus poče govoriti: "Pazite da vas tko ne zavede. (6) Mnogi će doći u moje ime i govoriti: *Ja sam!* I mnoge će zavesti.

(Lk 21,8)
(8) A on reče: "Pazite, ne dajte se zavesti. Mnogi će doista doći u moje ime i govoriti: 'Ja sam' i: 'Vrijeme se približilo!' Ne idite za njima.

Znak je te nevolje "groza pustoši" što je zavladala na svetom mjestu (Mk 13,14//).

(Mk 13,14)
(14) "I kad vidite da *grozota pustoši* stoluje gdje joj nije mjesto - tko čita, neka razumije - koji se tada zateknu u Judeji, neka bježe u gore!

(Mt 24, 15-16)
(15) "Kada dakle vidite da *grozota pustoši,* po proroštvu Daniela proroka, stoluje *na svetome mjestu* - tko čita, neka razumije: (16) koji se tada zateknu u Judeji, neka bježe u gore;

-bilješka b kod tumačenja grozote pustoši u retku 24,15 u Jeruzalemskoj Bibliji: [b) u Dn se zacijelo misli na poganski oltar što ga je Antioh Epifan dao sagraditi u jeruzalemskom hramu godine 168. pr. Kr. (usp.1 Mk 1,54). Sinoptička Evanđelja primjenjuju te riječi na rimsku opsadu i zauzeće Svetoga grada i Hrama (usp. Lk 21,20).] - napomena Milan Kušnjačić
(1 Mk 1,54)
(54) Petnaestoga dana mjeseca Kisleva, godine sto četrdeset i pete, sagradio je kralj na oltaru za žrtve paljenice Grozotu pustoši. I u susjednim judejskim gradovima podigoše žrtvenike.
(Lk 21,20-21)
(20) "Kad ugledate da vojska opkoljuje Jeruzalem, tada znajte: približilo se njegovo opustošenje. (21) Koji se tada zateknu u Judeji, neka bježe u gore; a koji u Gradu, neka ga napuste; koji pak po poljima, neka se u nj ne vraćaju (22) jer to su *dani odmazde,* da se ispuni sve što je pisano." (napomena Milan Kušnjačić)

2) U 2 Sol 2,3-12

(2 Sol 2,3-12)
(3) Neka vas nitko ne zavede ni na koji način. Jer ako prije ne dođe onaj otpad i ne otkrije se Čovjek bezakonja, Sin propasti, (4) Protivnik, *onaj koji uzdiže sebe* protiv svega što se zove *Bog* ili svetinja, dotle da i *u Božji* hram zasjedne gradeći se *Bogom*... (5) Ne sjećate li se, to sam vam govorio dok sam još bio među vama? (6) I sada znate što ga zadržava da bi se pojavio tek u svoje vrijeme. (7) Doista, otajstvo bezakonja već je na djelu, samo ima tko da ga sada zadržava dok ne bude uklonjen. (8) Tada će se otkriti Bezakonik. Njega će Gospodin Isus *pogubiti dahom usta* i uništiti pojavkom Dolaska svoga - (9) njega koji djelovanjem Sotoninim dolazi sa svom silom, lažnim znamenjima i čudesima (10) i sa svim nepravednim zavaravanjem onih koji propadaju poradi toga što ne prihvatiše ljubavi prema istini da bi se spasili. (11) I zato im Bog šalje djelovanje

zavodničko da povjeruju laži (12) te budu osuđeni svi koji nisu povjerovali istini, nego su se odlučili za nepravednost.

Protivnik posljednjih vremena, Sin propasti, Bezbožnik, vlada se kao pravi protu-Bog, slično onima iz Starog zavjeta (Dn 2,4); (pogrešno navođenje, moralo bi pisati 2 Sol 2,4 -napomena Milan Kušnjačić).

(2 Sol 2,4)
(4) Protivnik, *onaj koji uzdiže sebe* protiv svega što se zove *Bog* ili svetinja, dotle da i *u Božji* hram zasjedne gradeći se *Bogom*...

ali on je i protu-Krist koji oponaša Gospodina svojim dolaskom, svojim posebnim časom što mu ga je Bog utvrdio, svojom nadnaravnom moći kojom čini varljiva čudesa na propast ljudi (2,8-10).

(2 Sol 2,8-10)
(8) Tada će se otkriti Bezakonik. Njega će Gospodin Isus *pogubiti dahom usta* i uništiti pojavkom Dolaska svoga - (9) njega koji djelovanjem Sotoninim dolazi sa svom silom, lažnim znamenjima i čudesima (10) i sa svim nepravednim zavaravanjem onih koji propadaju poradi toga što ne prihvatiše ljubavi prema istini da bi se spasili.

Stoga je djelo što će ga on izvršiti ovdje na zemlji - djelo Sotonino (2,9).

(2 Sol 2,9)
(9) njega koji djelovanjem Sotoninim dolazi sa svom silom, lažnim znamenjima i čudesima

Tajna pak bezboštva, kojem će on biti glavni tvorac, već je na djelu (2,7);

(2 Sol 2,7)
(7) Doista, otajstvo bezakonja već je na djelu, samo ima tko da ga sada zadržava dok ne bude uklonjen.

to je razlogom da se toliki ljudi gube i prianjaju uz laž, umjesto da vjeruju istini (2,11 sl).

(2 Sol 2,11 sl)
(11) I zato im Bog šalje djelovanje zavodničko da povjeruju laži (12) te budu osuđeni svi koji nisu povjerovali istini, nego su se odlučili za nepravednost.

Bezbožnik se, istina, još ne pokazuje osobno, ali to je stoga što ga nešto, ili netko, "zadržava" (2,7);

2 Sol 2,7)
(7) Doista, otajstvo bezakonja već je na djelu, samo ima tko da ga sada zadržava dok ne bude uklonjen.

ovo je zagonetan nagovještaj, i Pavao se o njemu nije jasnije izrazio. Sigurno je, ipak, da će Bezbožnikova objava prethoditi Isusovu dolasku; Isus će ga onda uništiti sjajem svoga nastupa (2,8; usp. 1,7-10).

(2 Sol 2,8)

(8) Tada će se otkriti Bezakonik. Njega će Gospodin Isus *pogubiti dahom usta* i uništiti pojavkom Dolaska svoga -

(2 Sol 1,7-10)
(7) a vama, mučenima, zajedno s nama spokojem uzvrati kad se Gospodin Isus objavi s nama, zajedno s anđelima svoje moći, (8) *u ognju žarkome i osveti se onima koji ne poznaju Boga i ne pokoravaju se* evanđelju Gospodina našega Isusa. (9) Oni će biti kažnjeni vječnom propašću, daleko *od lica Gospodnjega i od slave njegova veličanstva,* (10) kada - u onaj Dan - dođe da *se proslavi* u svojim svetima i da se prodiči u svima koji povjerovaše. Jer povjerovalo se svjedočanstvu našemu među vama.

3) Ivanovo Otkrivenje prikazuje nam slično eshatološko gledanje, a služi se pri tom znamenjem dviju čudovišnih Zvijeri. Prva predočuje političku silu: huli na Boga, traži da joj se klanjaju i progoni prave vjernike (Otk 13,10).

(Otk 13,1-10)
I vidjeh: *iz mora Zvijer izlazi* sa deset rogova i sedam glava; na rogovima joj deset kruna, na glavama bogohulna imena. (2) Ta Zvijer što je vidjeh bijaše nalik na *leoparda,* noge joj kao *medvjeđe,* usta kao usta *lavlja.* Zmaj joj dade svoju silu i prijestolje i vlast veliku. (3) Jedna joj glava bijaše kao na smrt zaklana, ali joj se smrtna rana zaliječila. Sva se zemlja, začuđena, zanijela za Zvijeri (4) i svi se pokloniše Zmaju koji dade takvu vlast Zvijeri. Pokloniše se i Zvijeri govoreći: "Tko je kao Zvijer! Tko bi smio ratovati s njom?" (5) I dana su joj *usta da govori drskosti i hule* i dana joj je vlast da to čini četrdeset i dva mjeseca. (6) I ona otvori usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike. (7) I dano joj je *da se zarati sa svecima i da ih pobijedi. Dana joj je vlast* nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom: (8) da joj se poklone svi pozemljari, oni kojima ime nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca, od postanka svijeta. (9) Tko ima uho, nek posluša! (10) *Je li tko za progonstvo, u progonstvo* će ići! *Je li tko za mač,* da bude pogubljen, *mačem* će biti pogubljen! U tom je postojanost i vjera svetih.

U drugoj se krije religijska stvarnost: ona hini Janje (a to znači Krista), čini varava čudesa i zavodi ljude na klanjanje prvoj Zvijeri (13,11-18).

(Otk 13,11-18)
(11) I vidjeh: druga jedna Zvijer uzlazi iz zemlje, ima dva roga poput jaganjca, a govori kao Zmaj. (12) Vrši svu vlast one prve Zvijeri, u njenoj nazočnosti. Prisiljava zemlju i sve pozemljare da se poklone prvoj Zvijeri kojoj ono zacijeli smrtna rana. (13) Čini znamenja velika: i oganj spušta s neba na zemlju naočigled ljudi. (14) Tako zavodi pozemljare znamenjima koja joj je dano činiti u nazočnosti Zvijeri: svjetuje pozemljarima da načine kip Zvijeri koja bijaše udarena mačem, ali preživje. (15) I dano joj je udahnuti život kipu Zvijeri te kip Zvijeri progovori i poubija sve koji se god ne klanjaju kipu Zvijeri. (16) Ona postiže da se svima - malima i velikima, bogatima i ubogima, slobodnjacima i robovima - udari žig na desnicu ili na čelo, (17) i da nitko ne mogne kupovati ili prodavati osim onog koji nosi žig s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina. (18) U ovome je mudrost: u koga je uma, nek odgoneta broj Zvijeri. Broj je to jednog čovjeka, a broj mu je šest stotina šezdeset i šest.

Tako se ovdje na zemlji vrši djelo Sotone, drevnog Zmaja koji je svoju vlast predao prvoj Zvijeri (13,2).

(Otk 13,2)
(2) Ta Zvijer što je vidjeh bijaše nalik na *leoparda,* noge joj kao *medvjeđe,* usta kao

usta *lavlja.* Zmaj joj dade svoju silu i prijestolje i vlast veliku.

Ovo je znamenje veličanstveno dočarano; tiče se, istina, "posljednjih vremena", ali u jednakoj mjeri, samo prikrivenim riječima, i tadašnjeg stanja muka Isusove Crkve, koju je progonilo pogansko Rimsko carstvo.

4) U Ivanovim se poslanicama pod nazivom prot-Krista krije neka, prije svega prisutna stvarnost: tko god tvrdi da Isus nije Krist, niječe tako i Oca i Sina (1 Iv 2,22);

(1 Iv 2,22)
(22) Tko je lažac, ako ne onaj koji tvrdi da Isus nije Krist? Antikrist je onaj

tko god ne priznaje Isusa Krista koji je došao u tijelu (1 Iv 4,3; 2 Iv 7), taj je Zavodnik, protu-Krist.

(1 Iv 4,3)
(3) A nijedan duh koji ne ispovijeda takva Isusa, nije od Boga: on je Antikristov, a za nj ste čuli da dolazi i sad je već na svijetu.

(2 Iv 7)
(7) Jer iziđoše na svijet mnogi zavodnici koji ne ispovijedaju Isusa Krista koji dolazi u tijelu. To je zavodnik i Antikrist.

Ivan jasno smjera na krivovjerce i otpadnike: kod njih se već ostvaruje otpadništvo što ga je Isus najavio, a računa s njim i Pavao. Kraj vremena postao je, dakle, stvarnost; međutim, trenutnu potresnu sudbinu vjere treba shvaćati povezanu s jednim širim gledanjem, onim o kojem nam Otkrivenje pruža potpunu sliku.

Nauka o Antikristu ostaje puna tajni. Ona se može shvatiti samo u vezi s vjekovnom borbom u kojoj se Bog i njegov Krist suočavaju sa Sotonom i njegovim zemaljskim ortacima. Ovi se služe dvojakim sredstvima: vremenitim proganjanjem i vjerskim zavodništvom - u težnji da upropaste namisao spasenja. Krivo bi bilo pokušati da se umjesto pojedinih znamenja koja imaju dočarati prisutnost tih Božjih protivnika stave neka vlastita imena; ali tko god radi kao i oni, u nekoj je mjeri dionik te iste tajne Antikrista. Ovaj pak pothvat nastavljat će se neprestano za cijelog toka povijesti, bacajući čovjeka u srce jedne borbe u kojoj nikakvo ljudsko sredstvo ne može dovesti do pobjede. Ali gdje ljudi ne uspiju, tu će Janje pobijediti (Otk 17,14), a njegovi će svjedoci biti dionici te pobjede (Otk 3,21).

(Otk 17,14)
(14) Ratovat će protiv Jaganjca, ali će ih pobijediti Jaganjac - i njegovi pozvanici, izabranici, vjernici - jer on je *Gospodar gospodara* i *Kralj kraljeva."*

(Otk 3,21)
(21) "Pobjednika ću posjesti sa sobom na prijestolje svoje, kao što i ja, pobijedivši, sjedoh s Ocem svojim na prijestolje njegovo."

- sastavio Milan Kušnjačić, 17. studenoga 2023.